

İktidar: Kişiler-arası, Organizasyonel ve Global Boyutları

Çarşamba, 26 Ekim 2005

KONU: İktidar farklılıkları nasıl ortaya çıkar? Sosyal kuramdan dersler, devam.

Marx'ın devamı...

Marx bir tarih ve değişim ve toplumun nasıl organize olduğuna dair bir kuram kurarak bütün sosyal kuramların iki temel sorusunu ele aldı:

Toplumunu bir arada tutan şey nedir?

Bu nasıl değişir?

Birbirinden çok farklı görünen (çok farklı insan, çok farklı yaşama tarzları) bir toplum nasıl birarada tutuluyor? Öyle ki her zaman birbirimiz gibi olmadığımız, başkalarının yaptıklarını tanıdığımız ve bizden bekleneni yaptığımız halde toplum birbiriyle koordine halde gibi nasıl görünüyor? (örneğin, caddede nasıl yürüyeceğimizi nasıl biliyoruz? Kendi evimizdeki kitaplardan ve dolaptan alır gibi almak yerine, dükkânlarda mallar için para ödemeyi nereden biliyoruz?) (Bazen birbirimizin boğazındayız—savaşlar, çatışmalar, tartışmalar, davalar). Ortak pratikler/alışkanlıklar/hırslar, birbirleri gibi olma insanları bir arada tutar. Eğer gerçekten tahmin edilebilir, tanıdık kalıplar içerisinde yaşıyorsak, bir şeyler nasıl değişir?

Marx'ın cevabı: **Değişim sınıf mücadelesiyle olur.**

Tarihe zaman içinde bakarsak, **doğa güçlerini ve üretimi** (kendi yaşama koşullarını yeniden üretebilme becerisi) **ele geçirmek için insan yeterliliğinde/yeteneklerinde giderek bir ilerleme** vardır.

Tarihsel materyalizm diyalektiktir—bir şeyleri açıklamak için ekonomik yapıya bakarız ancak aynı zamanda bunun iki yöne işlediğini de biliriz

* **ilerleyen**=insanlar giderek daha fazla üretim güçlerini kontrol edebiliyorlar

* **gerileyen**=doğanın kontrol edilebilme becerimiz giderek daha fazla bizi köleleştiriyor

Weber de buna katılır! Rasyonel eylem kapasitemiz hem bize özgürlük hem de içinden kaçamayacağımız “demir bir kafes” (Marx’a göre “esaret”) sağlar. Weber bürokrasiyi kast ediyordur (organizasyonları daha fazla komplike hale getirdikçe, onların arasında yolumuzu ya da onlardan kaçış yolunu bulamayız). Marx insan emeğinin giderek daha da aşağılandığını/yabancılaştığını söyler.

Bütün toplumlar, kendi içlerinde birden fazla toplumla ilişkilendirilebilecek özellikler barındırır (feodalizmden kapitalime geçiş, örneğin.)

s.7—ders notlarında—en üstteki kapitalistlerin altındaki herkes emeğini satmak zorundadır **Aynı üretim tarzında farklı sosyal ilişki formlarının unsurları** bulunur.

s. 9—ders notlarında—Marx, **burjuvazi ve proleterya** arasındaki ilişkiyi tarif etti—ancak bugün kendini kapitalist zanneden ve pazara daha az müdahale edilmesini savunan yöneticiler, müdürler ve küçük işverenler vardır—bunların *müphem bir sınıf pozisyonu* vardır.

Derkenar: *Şirket hissesine sahip olan kimdir? 1929 menkul kıymetler borsasındaki çöküş*— az sayıdaki sermayesi olan ve kaybeden insan artık iş yapamaz oldu. Aşağıya-damlama etkisi vardı ve hiç kimsenin işi yoktu. Daha sonra hükümet düzenlemeleri geldi (SEC—Tahvil Borsası Denetleme Kurulu), örneğin, borsada hisselerin nasıl satılacağını düzenledi. 1929’a kadar, **düzenlemesiz borsa** idi—sermaye sahipliği küçük parçalara (“hisselere”) ayrılıyordu ve sen de %10 nakitle satın alabiliyordun (“marjinde satın alma”) çünkü borsanın yükseleceği farz ediliyordu. İnsanlar asla tüm hisseyi almıyorlardı ve kâr ederek daha fazlasına satıyorlardı. *Fakat* pazar inişe geçti! Bazıları aldıklarının altına satarak, piyasayı aşağıya çekiyordu (Zaman I’de x fiyatına hisse alan, Zaman II’de X’den daha aza satıyordu).

1933—SEC düzenlemesi, bankaların ellerinde ne kadar para bulundurmaları gerektiğinden marjinden almayı yasaklamaya (yatırımcıların nakit parası olması gerekiyordu mesela) kadar pek çok değişikliği kurumsallaştırdı, şirketin değeri hakkında bilgi ve kamuoyuna bildirilmesini zorunlu kıldı, kimin satın alabileceğini/satabileceğini/borç verebileceğini belirledi, içerden bilgilendirme yoluyla yapılan ticareti (sıradan yatırımcıya açık piyasada ulaşılabılır olmayan bilgiyi kullanma) yasakladı. **Bankacılık ve yatırım ayırdı: örneğin,**

tasarruflar ve ödünç para FDIC küçük evsahipleri	borsacılar	yatırım bankaları	ticari bankalar risk alıcılar ör.Citibank
---	-------------------	--------------------------	--

yeni düzenlemeler şunları içeriyordu:

- her bir bransa dair onları kendi alanlarında tutmayı amaçlayan hükümet kuralları vardı
- FDIC [çevirmenin notu: Federal Deposit Insurance Corporation/ Federal Yatırılan Paranın Sigortası Komisyonu] bankalardaki bütün parayı garanti altına aldı
- 1987’den sonra—eğer piyasa belirlenen $x\%$ oranından daha fazla düşerse, otomatik alım ve satımı durdurmak, sakinlemesini sağlamak için y saat boyunca kapanacaktı.

Ekim 1987—yine dikine düşmeye başladı ancak kurallar, bilgisayarla alım satımın yarattığı, serbest düşüşü durdurabilirdi.

Klasik kapitalist ekonomi/serbest piyasa değişimi modelinde, 1929’dan beri **tamamen serbest bir piyasamız** olmadı (aslında hiç olmadı, ancak bunun için 1929 örneği yeterlidir) ve yeni bir çöküşü tetiklemeden hisse alış/satış kapasitesini korumak için ardı ardına bu kurallar kurumsallaştırıldı.

Tamamen düzensiz bir piyasamız yok!(Serbest piyasadan söz etmek ideolojik yarışın bir parçası). Ancak 1980lerden beri **piyasayı kısıtlayıcı düzenlemeleri kaldırmak** ve daha serbest ticarete izin verilmesi için bir baskı var.

Örneğin, **bankacılık ve yatırım arasında farklılıklar vardı**, ancak Reagan hükümeti aradaki engelleri kaldırdı! (yukarıdaki diyagrama bakınız)

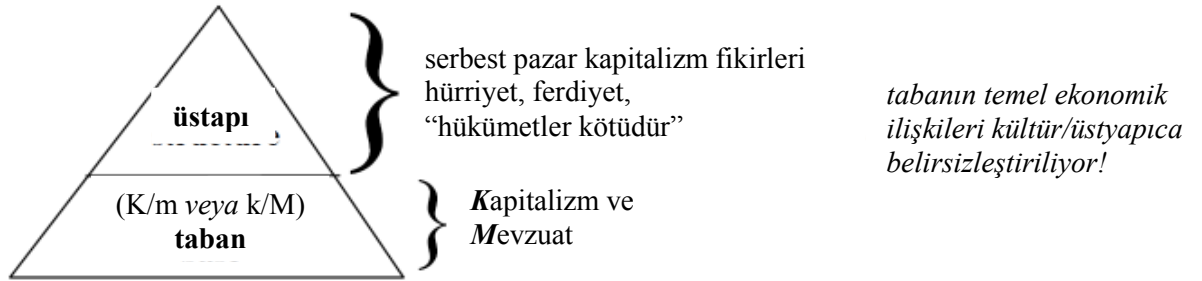
- tasarruf ve borç para büyük bankalar olmaya çalışıyordu—Teksas’ta bina yapmak üzere anlaşmalar yapmışlardı
- (kısmen **arkadaş ağları** yoluyla çalışıyordu)
- haklarında hiçbir şey bilmedikleri işyerlerine para verdiler ve bu tip büyük yatırımlara hazır değillerdi

--bankalar çok büyük bir şekilde battı (1980lerin Tasarruf ve Ödünç Para skandalı) ANCAK FDIC altında güvenceye alınmışlardı, dolayısıyla bankalar iflas etse de, müşterilere tasarruf mevduatları geri ödendi. Bankaların kayıplarını da vergi verenler karşıladı. (federal banka vatandaşların kayıplarını ödemek için borç aldı).
--küresel sermaye (yatırım fonları) ve büyük şirketler battığında da aynı şey oldu— hükümet buna izin veremeyeceğini çünkü çok fazla insanın işini kaybedeceğini söyledi.

Daha önceki düzenlemeler bankacılık aktivitelerine sınır getirmişti ve banka iflaslarına karşı sigortayı yaratmıştı. Düzenlemelerin kaldırılması bankalara sorumluluk almadan daha geniş hareket alanı (risk alma) verdi çünkü FDIC para yatırımları korudu. Vergi mükellefi, aslında, bankaların kumar oynamalarını ödemiş oldu. Para, hiçbir tatmin edici bir şekilde, borç verilen kişilerden geri alınmadı.

Geç kapitalizmin çelişkisi: *şimdi serbest piyasa kapitalizmindeyiz ancak piyasalara imkan tanıyan/koruyan/destekleyen bu koruma/düzenleme paketlerimiz var.*

Marx, ekonomik temelin kapitalizm ve düzenlemeden oluştuğunu söylerdi. Üstyapı (kültür, kanunlar, din. vb.) serbest piyasa kapitalizmi hakkında, özgürlük, birey, ve hükümetin kötü bir şey olduğuna dair retorik. Bu nedenle, **temeli, gerçekten** ne olup bittiğini, **örterek koruyan bir üstyapı kültürümüz** var (örneğin, Reagan bazı düzenlemeleri kaldırdı ancak sermayeyi koruyanları değil).

Bir şirket bir ürün yapar. Şirket hisselerine bölünür, ve bu hisseler piyasada satışa sunulur. Bir **yatırım fonu**, makro-piyasada yükselen ve alçalan sayılarla satış yapar: piyasanın gittiği yönün tersine doğru satın alır ve her zaman kayıplara karşı korur. Yatırım fonları açık piyasada alım-satıma sunulmaz. Ekonominin tamamı satışa sunulur ancak **ekonomi bloğunu etkileyecek kadar organize sermayesi** olanlar— sadece bazı süper zenginler girebilir çünkü yatırım fonları münhasıran ve özel olarak işletilir, girebilmek çoğu zaman pek çok milyon gerektirir.

“**Totalitaryanizme karşı özgürlük**” 1950lerde kapitalizm için kullanılan bir örtmeceydi. Fikir, herkesin bir hisse olarak yatırım yapabileceği idi—bu açgözlü Wall Street bankacılarına değil Amerika’ya aitti. Şimdi, o bankacıların imajı şık ve arzulanmış şekilde değişti.

* **İdeolojik aygıt ekonominin gerçek işleyişini (sosyal ilişkileri) korur/örtür!**

Toplumun materyal temeli (nasıl organize olduğu/düzenlendiği) değişse de, doğal bilimlerin kesinliğinde analiz edebileceğimiz şekilde değişir. Fakat kültürde/üstyapıda olup bitenler o kadar kolay analiz edilemez. Üstyapı insanların zihinleri ve fikirlerinden oluşur, güçlerin insan çıkarlarının önemsizleştiği bir noktaya kadar toplanmasından değil. Bu, **ekonomi ile siyaset bilimi/antropoloji** arasındaki farktır.

Marx insan çıkarlarının farklı formlar alacağı mücadele ile angaje olduğunu söyledi. --en sonunda sonucun ekonomik temel tarafından belirlendiğini ve bu sonucun gelecek için tahmin edilebileceğini düşündü. Hukuk/siyaset/din/ideolojik mücadele yoluyla, insanların ekonomik temeldeki çelişkileri fark edecekler, farkında olacaklardı, *ancak yanılmıştı*.

--zaman içinde işçiler bu ilişkileri anlayacak ve inandıkları her şeyin sermayenin bir aracı olduğunu fark edecekler ve o zaman ayaklanacaklardı! ...*ancak bu hiç olmadı*.

Devrimler liderler tarafından geliştirildi, kitleler asla/nadiren anladılar.

(devrimleri takiben eğitim misyonları, otoriter rejimlerin halkı yeniden eğitmeleri buradan gelir).

Tarihi materyalizm bir analiz formu olarak diyalektik tansiyonları açığa çıkardı, etkilerin zıt yönleri nasıl gittiğini gösterdi—**birbiriyle çelişen güçlerin bir kombinasyonu** vardı. Tarih *ilericidir* çünkü insan üretimi kontrol eder, *ancak gericidir* de çünkü insanlar daha karmaşık ve baskıcı organizasyonlar yaratır. **Değişimin aracı sınıf mücadelesidir.**

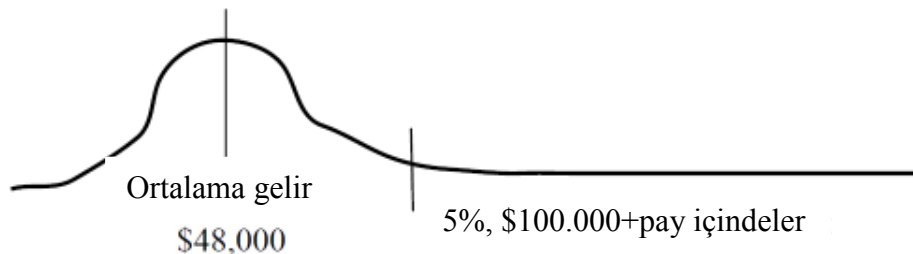
sınıf= üretim araçlarıyla belirli bir ortak ilişki paylaşan grup

* *para sermayesi üzerinde kontrol?*

* *fiziki sermaye üzerinde kontrol?*

* *emek üzerinde kontrol?*

Marx ve Engels hiçbir şekilde sermayeyi kontrol gücü olmayan ve emeğini satmak zorunda olanlarla ilgileniyorlardı. Marx'a göre, bütün tarih sınıf mücadelesinin tarihi idi. Bugün bile, Marxist bir analize sahip olanlar, biraz sahip olanlar ve daha az sahip olanlar arasında bir sınıf mücadelesinin olduğunu söyler, ancak bu mücadele özgürlük söylemimizle örtülmüştür (ya da, Amerikan siyasetinde, din/kürtaj/cinsellik hakkındaki retorik). **Kültürel terimler eşitsizlikleri ve sınıf mücadelesini örtmek için kullanılıyor.** Düzensizlik (deregülasyon) hakkındaki dil, insanların kuralların ne kadar sınırlayıcı olduğunu fark etmeleri için kullanılıyor. Amerikan siyasetini sınıf mücadelesi ile anlamıyoruz.

Tarih boyunca sınıflar değişir—zaman içinde, çelişkinin doğası ve özü farklı olduğu gibi mücadele içindekiler de farklıdır.

--orta çağ= köylülere karşı soylular

--1860/1870ler = endüstri çalışanlarına karşı kapitalistler

--21. yüzyıl= vasıfsız emek/hizmet işçilerine karşı orta-sınıf profesyonellere karşı yönetim/sermaye

Herhangi bir zaman içerisindeki sınıf ilişkileri mücadelenin şeklini belirler.

Tarih, iktidardaki grupların yönettiği ve baskın olduğu basit bir model değildir tam tersine bir mücadele modelidir! *Her iki* tarafın da iktidar uygulayabilme kapasitesi vardır—topyekün hakimiyet size hiçbir yanıt getirmez.

Modern işçi [Marx’a göre *endüstri* çalışanı, bizim için *servis* çalışanı] çok farklı bir pozisyondadır—sonsuz kadar **kendi emeğine uzaktır/yabancılaşmıştır**.

-- işçi emeğini üretimi/sermayeyi kontrol edenlere satmaya zorlanmıştır

--emeğini satanlar emeği kontrol edenlerden niteliksel olarak farklı konumdadırlar-

kapitalistte işçinin istediği bir şey vardır, ve kapitalistin gücü vardır; endüstri çalışanı ya da modern vasıfsız emekle kıyaslandığında orta çağdaki marangoz çırağının üretim araçları üzerinde bir parça kontrolü vardır;

--kapitalist *tam* kontrole sahip değilse de, emeğini satanlar yine de kendilerini tâbî hissederler

--yabancılaşma=işçi ürüne *emeğini*/kendisini koyar bu da daha sonra piyasada satılan, çoğu zaman işçinin ekonomik gücünün ötesinde, kendisinden uzak bir nesne olur.

Sınıf mücadelesinin değişen kompozisyonu—örneğin, feodalizme karşı modern zaman kapitalizmi. Feodal zamanlarda, zanaatkarlar ve malikane yasalarına karşı çıkan loncalar arasında bir mücadele vardı. Lonca başları kuralları koyardı. Şimdilerde, emekçiler ve burjuvaziler—zanaatkarlar ve lonca çalışanları arasındaki mücadele endüstri işçisi/burjuvazi arasındaki mücadeleden farklıdır.

Kapitalizm kendisini **özgürlük nosyonuna** ilintilendirir—ve bunda içsel bir çelişki vardır. Modern emeğin formal/ideolojik/kanuni olarak “özgür” olduğu, emekçinin çalışmak ya da çalışmamak seçeneği olduğu fikri. Ama gerçekte işçi emeğini satmak *zorundadır* çünkü kendisinin hiçbir sermayesi yoktur. Hayatını idame ettirmek için çalışmak zorunda olmasının çelişkisi özgürlük ideolojisi altında gizlenmiştir—**kapitalizmin çelişkisi** budur.

Kültürel alanda daha geniş otonomi vardır, ancak yine **modern emek sınırlıdır**—emeğini satmak *zorundadır* ve emeğini satmak da “özgür” değildir. Çelişki **özgürlük retoriği/ilüzyonu** ve piyasanın ve hayatını kazanmak zorunda olmanın getirdiği **zorunlu kısıtlamalar** arasındadır.

Kapitalizm ve Ücretli Emek

Marx **bütün emeğin/üretimin piyasalaşmasını** insan gelişimin zirvesi olduğunu düşündü. Kapitalizm daha önce görülmemiş zenginlik yaratır—rasyonel olarak kullanılırsa, bütün insanların materyal refahını sağlayabilir. Marx giderek artan refahın imkansız olduğuna inanıyordu;

--Marx, üretim araçlarını rasyonel bir şekilde eşit olarak dağıtmak için kullanmadığımızı—onun yerine **varlık birikimini sefalet birikimiyle** karşılaştırmamızı söyledi.

--Kapitalizmde, insanın hakları teşvik edilir (örneğin, formal eşitlik hakkı, düşünce ve din özgürlüğü) ancak bunlar **gerçekte yaşanan insanlıktan uzaklaştırma** ile geçersiz kılınır.

Marx'ın sadece ücretli emek ve yabancılaşmayı düşünmüştü ancak bunun ne kadar doğru olduğunun boyutlarını ancak şimdi biliyoruz. (örneğin, işkence, soykırım, ABD, Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Bildirgesini kabul etmiyor çünkü sadece kültürel/ideolojik hakları korumak istiyor ve materyal ekonomik hakları temel insan hakkı olarak dahil etmek istemiyor).

*Kapitalizm'den önce, o birkaç pazar kentinden önce, insanlar hayatlarını nasıl kazanıyorlardı? Kendileri için yiyecek üretiyor ve soyluya para veriyorlardı. **Malların satıldığı bir pazar yoktu.** Emeklerinin *arta kalanını* satıyorlardı, emeğin kendisini değil. **Tarımdan endüstriye** geçişle birlikte, kentli endüstri işçisi emekten başka bir şey üretmez oldu!*

Bu **ücretli emek** (iş bölümü, iş saatine göre para) insanın *kendini aşağılaması ve kendine yabancılaşması* durumudur. Ücretli emek yaratıldığında, **emek gücü bir meta/pazarda satılacak bir şeye dönüşür.**

--emek, değiştirilebilen diğer materyal şeylerden [para için, evrensel vasıta] farksız hale gelir.

--eşit hale getirilmişizdir zira bilinci olan bir insan bir şeye eş olmuştur—bu da iste **yabancılaşmadır** (kamulaştırılmak, şeyleştirilmek).

--İşçiler şimdi satılık bir fiyatı olan şeyler olarak piyasaya maruzdurlar ve emeklerini satmak *zorundadırlar* emeklerini satmakta “özgür” olduklarına inansalar bile.

Kapitalizmin çelişkisi: *İşçilerin kısıtlı olmalarına rağmen kendilerini özgür görmeleri*

Emeği satın alan emeğin ürününü kendi ödediğinden fazlasına satar. Bu farka **artı değer** denir. Fark kapitaliste **kâr** olarak gider. Sonunda, emekçi kendi ürününü alamaz olur—bir başka yabancılaşma çeşidi daha!

* **emek + sermaye + kâr = fiyat**

(Piyasa ekonomisinde, mal sahipleri hisse sahipleridir, kâr yöneticilere gider (örneğin, hisse sahiplerinin zarara uğradığı CEO'ların işten çıkarma tazminatı), bazı hisse sahipleri kâr payı ve hisse fiyatı olarak. Kârın dağıtılması da tartışılan bir konudur.)

Önemli nokta, **kapitalist devlet** kapitalist sınıfın direkt hizmetinde *değildir*.

--Devlet, **sınıf çıkarları arasında bir arabulucudur.**

--Devletin kapitalist sınıfın bir kolu olduğunu söylemek kabaca/safça bir şey olur. Eğer öyle olsaydı, bütün bu düzenlemeler olmazdı.

--Devlet, kapitalizmi korur/sürdürür bazen **fazlalıklarını** alarak—örneğin, Avrupa refah devletlerinin yaptıkları gibi. Böylece sınıf mücadelesi o kadar kuvvetli değil de dolaylı olmuş olur. Devlet, fonksiyonu genel refah olan, sistemi muhafaza eden tarafsız bir hakem gibi görünür.

Devlet, genel refahı korur mu yoksa bazılarını diğerlerinden daha fazla fayda mı sağlar? Burada siyaset işin içine girer. Liderlik rotasyonu, devletin devam eden sınıf mücadelesinde bir tarafa diğerine göre ne kadar fayda sağlayacağını bir ifade çeşididir.

Şu ana kadar ÖZET, sınıf mücadelesine dair son örnek,

Marx, diğer üretim tarzları gibi kapitalizmin de çökeceğine inandı. Onu yıkıma götürenin kendi çelişkileri olacaktı çünkü kapitalizm büyük üretim kapasiteleri olan emekçi sınıfları yaratmıştı. Bu emekçi sınıfı çoğunlukta olacaktı ve kendilerini yaratan burjuvaziye alt edecekti (*Komünist Manifesto*'nun 138.sayfası). Proletaryanın her mücadelesi onu bir sonraki mücadele için güçlendirir—zamanla proletarya kendisini birleşmiş olarak görecekti ve kendini ezenlere karşı isyan edecekti (“**Dünyanın bütün işçileri, birleşin!**—*Komünist Manifesto*. Fakat bu gerçekleşmedi—[zenginlik/iktidar] sahibi olan insanlar sahip olduklarını nasıl koruyacaklarını biliyorlar. Refah kapitalizmi devrimin altını oyan bir çeşit koruma şeklidir.

Düzenlemeyi nasıl sağlıyoruz ...

Örnek: 1881, Eyaletlerarası Ticaret Komisyonu (ICC) eyaletler arasındaki ticareti düzenlemek ve yeni oluşan şehirlere ürünleri göndermek için fahiş fiyatlar alarak Amerikan çiftçilerini sözde açlığa mahkum eden demir yolu endüstrisinin fazlalıklarını frenlemek için kuruldu. ICC, kömür şirketleriyle de bir **monopoli** ve gizli anlaşma yaptıkları düşünülen demir yollarının monopolisi ve gücüyle savaşmak için kurulmuştu. Bu zamanında **kapitalizme bir tehdit** olarak tanımlanmıştı. Hükümet, aynı zamanda kömür işçilerini ve çiftçileri de koruyan ve bu “kötü” şirketleri frenleyen düzenlemeler yürürlüğe koymuştu. 1900lerden 1960lara kadar anlatılan hikaye buydu (FDA [Food and Drug Administration/Gıda ve İlaç İdaresi] ve FTC [Federal Trade Commission/ Federal Ticaret Komisyonu] vb. için de benzer hikayeler vardır.)

--düzenlemenin amacı “**Amerikan halkını korumak için**”di ancak bu tam da öyle değildi. Demir yolları düzenleme *istedi* çünkü rekabette teker teker birbirlerini öldürüyorlardı.

-- son olarak, benzer bir **serbest piyasa dili** telekomünikasyon endüstrisi için de ortaya çıktı. (Reagan)

--FCC [Federal Communications Commission/ Federaş İletişim Komisyonu] iletişimde çeşitliliği sağlamak için kuruldu. İş alanı da düzenleme istedi çünkü çok fazla rekabet istemediler—bir süre sonra standartlaşma işe yarar. Şimdi, hükümet bu kuralların önüne geçti—kamusal medya için kontrol monopolimiz var (internet ve uydu radyoları hariç).

Sermayenin korunması defalarca düzenleme yanlısı/karşıtı **siyasi retorik** tarafından örtüldü—ne zaman yeni bir teknoloji/ yeni bir girişimci aktivite ortaya çıksa bu retorik mobilize ediliyor.

Fikir: Bu bir mücadele, dominasyon ya da tam baskı değil—bu *devam eden bir mücadele*.

Bir sonraki ders: metalarda mücadelenin nasıl gerçekleştiğinin bir yolu (meta fetişizmi)